

Informe 1/2017 de propostes sobre el procés d'escolarització i realització d'un mapa escolar a Mallorca, realitzat pel Consell Escolar de Mallorca

1. Antecedents

Entre les matèries d'informació i consulta preceptives del Consell Escolar de Mallorca (CEM) destaquen els «Criteris d'escolarització als centres públics i als privats concertats» i l'«Elaboració i actualització del mapa escolar de Mallorca»¹. És per això que una de les primeres actuacions de la segona època del CEM ha estat celebrar les Jornades de Mapa Escolar, Escolarització i Equitat el novembre de 2016 al campus de la UIB.

A partir de les conclusions d'aquestes jornades, la Comissió Permanent del CEM, dia 30 de novembre de 2016, decidí encarregar a la Comissió específica de Planificació i Ordenació del Sistema Educatiu que redactàs l'informe tècnic que ara presentam i en designà com a ponent la Sra. Cristina Conti Oliver.

L'informe inclou 57 mesures, per tal de millorar el procés d'escolarització i el mapa escolar a Mallorca.

En la reunió de la Comissió de Planificació i Ordenació del Sistema Educatiu celebrada el dia 18 d'octubre de 2017 es varen esmentar i debatre àmpliament totes les aportacions fetes al projecte d'informe. Després la ponent va recollir les aportacions consensuades per la majoria dels membres de la Comissió per fer l'informe a fi de poder-lo elevar a la Comissió Permanent.

A la Comissió Permanent de dia 8 de novembre de 2017, la ponent va exposar el contingut de l'informe a partir de les aportacions consensuades o aprovades per majoria a la reunió de la comissió. Després del debat pertinent, la ponent va prendre nota de les modificacions a l'esborrany a fi de poder elevar-lo al Ple del CEM.

Dins el període establert, varen presentar aportacions i esmenes al projecte d'informe els consellers i conselleres Llorenç Llop (grup K, representant dels centres escolars de Mallorca), Miquel Balle (grup H representant de les organitzacions patronals) i Jordi Gual (grup A, representant del professorat).

2. Presentació

El nostre sistema d'escolarització es basa en un procediment de sectorització del territori per assignar l'alumnat a un centre educatiu. L'element clau d'aquest model és la creació de zones geogràfiques diferents i que serveixen, a partir de determinats criteris, l'escolarització de l'alumnat. El criteri predominant és el lloc de residència familiar i la seva proximitat als centres de la zona d'influència.

La competència per definir un mapa escolar correspon a l'Administració educativa i, per ser realistes, a Mallorca, ni a cap de les altres illes, no disposam d'un mapa escolar que tengui en compte aspectes diferents del territori, i que permetin conèixer i posar-lo en relació amb la població escolar, l'oferta docent, les condicions socials de les famílies, el seu entorn econòmic, l'oferta cultural, esportiva i d'oci complementària, etc., elements que, una vegada analitzats i relacionats, permeten dibuixar un mapa escolar que lluiti contra la segregació, afavoreixi la diversitat de l'alumnat als centres, i l'èxit escolar, ja que hi ha autors que afirmen que l'èxit educatiu està modulats per la composició social de l'alumnat i, per tant, pel context socioeconòmic de les famílies dels centres educatius (Ènguita et al, 2010; Martínez y Albaigés, 2013, Riera i Longás, 2017, entre d'altres).

No obstant això, sembla que aquest model d'escolarització fonamentat en un autèntic mapa escolar no dóna els fruits que caldria esperar i així ho posa de manifest Oberti quan diu:

¹ D'acord amb l'article 5 del Decret 10/2003 de 14 de febrero, de Regulació dels Consells Escolars Insulars i dels Consells Municipals de les Illes Balears.

«Malgrat l'objectiu declarat de la diversitat, el mapa escolar només valida acadèmicament diferenciació i jerarquies socials que s'inclouen en l'espai urbà. Es reforça la protecció dels més

afavorits, afebleix la diversitat de situacions existents a les escoles "normals", i finalment augmenta el fracàs i la desqualificació de les persones vulnerables» (Oberti, 2007, p. 17).

Aquestes crítiques es refereixen a processos d'escolarització que han perdut de vista els objectius pels quals foren creats i han esdevinguts eines perilloses que han arribat a provocar la «sobre-segregació».

Respecte a la nostra realitat, en alguns municipis de la nostra illa, en què hi ha alumnes que són escolaritzats fora de la seva zona d'influència, s'observen disfuncions:

- Dificulta la socialització socioeducativa amb l'entorn del centre.
- Dificulta la participació de les famílies en la dinàmica escolar, ja que no viuen al barri del centre.
- Dificulta l'assistència de l'alumnat a les activitats extraescolars.
- Dificulta la feina dels serveis socials.

Així mateix, hi ha centres que, per ser els menys demandats pels pares en el procés d'escolarització, tenen un índex superior a la mitjana d'alumnes d'incorporació tardana, majoritàriament immigrants. També es constaten algunes dificultats a l'hora d'escolaritzar alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu i dificultats afegides provocades per l'alumnat que canvia de centre durant el curs escolar.

Tot això ens du a la conclusió que cal que l'Administració educativa, amb el **consens de tots els grups polítics** i amb la participació de la comunicat educativa, redefineixi el mapa escolar d'acord amb les directrius que es proposen en aquest informe i doti el sistema de mecanismes de control i millora dels resultats derivats de la implantació de manera que l'alternança política no posi en perill el seu desenvolupament normal, ja que de l'anàlisi anterior es dedueix que ambdós mecanismes (el de la proximitat com a element prioritari i el del mapa escolar com a manera d'evitar la segregació) tenen punts febles i, en conseqüència, és molt possible que qualsevol mapa escolar per a Mallorca també els tenguí.

Mentrestant, i en aquest context, des del CEM proposam mesures que afecten el sistema educatiu en general i que pretenen millorar el sistema actual des d'una perspectiva holística adreçada a diferents administracions i que tenen connotacions socials, econòmiques i urbanístiques.

3. Mesures proposades

L'informe inclou mesures de caire general i propostes concretes referides a:

- Equitat
- Escolarització de l'alumnat, (sobre tot en lo que fa referència a l'atenció a la diversitat, alumnat NESE, NEE)
- Planificació i infraestructures
- Millora dels centres
- Administracions i ajuntaments
- Oficines i comissions d'escolarització.
- Barems

MESURES GENERALS

M1. Crear un pacte social d'escolarització amb la participació de tots els partits polítics i els agents educatius i socials.

M2. Fer la diagnosi i planificar, a llarg termini, amb la l'Administració autonòmica i local, per detectar i anticipar la demanda escolar. És necessari elaborar un nou mapa escolar que tenguí com a base les diferents diagnosi que, des de diferents iniciatives, s'han fet al llarg dels darrers anys actualitzant-les, amb les dades recents (per això, caldrà facilitar-hi l'accés).

M3. Redactar plans d'intervenció municipal a l'etapa de 0-3 anys.

MESURES ESPECÍFIQUES²

Sobre equitat:

M4. Revisar la zonificació: fer un estudi de la població escolar de cada una de les zones i cercar mecanismes per afavorir la diversitat social i cultural als centres, amb uns mecanismes d'escolarització objectius però no necessàriament vinculats a l'urbanisme o al barris (zones d'influència radial, zones més petites, zones permeables, heterogènies...).

M5. Dotar de recursos humans i materials els centres per compensar les desigualtats, de manera que els centres rebin una dotació d'acord amb la seva situació, atenent la distribució de recursos a criteris qualitius i no només quantitius. Per això, cal augmentar el pressupost i adoptar mesures concretes per solucionar problemes.

M6. Implementar actuacions de reforç en els serveis de menjadors, transport i activitats extraescolars, a càrrec de l'Administració.

M7. Incorporar als centres de secundària els perfils professionals de serveis a la comunitat (professor tècnic de serveis a la comunitat, treball social).

M8. Desenvolupar plans de suport i reforç escolar.

M9. Crear un pla d'atenció a les famílies amb infants de 0-3 anys no escolaritzats.

M10. Crear un pla d'atenció i suport a les famílies amb joves de 16 a 18 anys amb fracàs escolar i risc d'abandonament del sistema educatiu.

M11. Dissenyar un pla per traspasar informació de les actuacions, que no depengui dels canvis a l'Administració i al Govern.

M12. Escolaritzar de forma equilibrada l'alumnat nouvingut. Elaborar un pla d'acollida de l'alumnat nouvingut i augmentar el personal per atendre'l, amb dotació suficient, permetent que siguin escolaritzats de manera equilibrada a les dues xarxes.

M13. Dissenyar i consensuar protocols o models d'informe bàsic (ampliable i adaptable) de traspàs d'informació (obligatòria) de centres de primària a secundària, així com també en cas d'alumnat que canvia de centre dins la mateixa etapa.

M14. Impulsar grups de treball per establir criteris comuns i acords d'actuació entre diferents administracions (educació, sanitat, serveis socials, IMAS, etc.). Tenir en compte el Pla Integral d'Atenció Primerenca de les Illes Balears, signat el 2 de juliol de 2010.

M15. Garantir les mesures per baixar les ratios a totes les etapes educatives.

² Quan parlem de centres en genèric, ens referim als centres de titularitat pública i als de titularitat privada concertats. Així mateix, quan en el text figuren referències a l'alumnat o als alumnes en genèric, ens referim a l'alumnat dels centres de titularitat pública i als de titularitat privada concertats.

M16. Limitar l'obertura de noves línies quan hi hagi ofertes de fons públics, superant el criteri exclusiu de llibertat d'elecció. Si en una mateixa zona hi ha centres amb places disponibles i vacants, no s'hauria de concedir l'increment del 10% previst en les ràtios als centres que ho sol·licitin (procurar que aquest 10% no es converteixi en estable).

Sobre l'escolarització de l'alumnat:

M17. Dissenyar mesures que facilitin l'escolarització d'alumnes a les places NESE, no només fins que finalitzi la matrícula, sinó durant tot el curs escolar (mentre no suposi la no ocupació d'aquestes places una merma econòmica pel centre, ni reducció d'unitats).

M18. Respectar el nombre màxim d'alumnat NESE per aula.

M19. Dissenyar i consensuar un pla d'escolarització equitativa d'alumnat NESE en els centres, seguint l'exemple d'alguns acords zonals ja existents i respectant en darrer terme el dret de les famílies a escollir aquell centre que vulguin dins els possibles.

M20. Millorar el diagnòstic dels alumnes NESE i la transparència en la informació i les dades entre l'Administració i els agents implicats. La incorporació tardana als centres d'alumnat nouvingut ha de requerir de diagnòstic NESE previ, fet per persones amb l'adequada qualificació. Ponderar els criteris d'assignació de nouvinguts no només pel de places vacants, sinó també per percentatge d'alumnat NESE al centre o alumnat d'incorporació tardana.

M21. Aplicar rigorositat en l'escolarització de l'alumnat NESE a primària per evitar la segregació i sobresaturació d'aquest alumnat a centres adscrits de secundària. En aquest cas, fer possibles acords d'adscripció dels centres públics i centres concertats en ambdós sentits.

Sobre planificació i infraestructures:

M22. Millorar el pla d'infraestructures educatives per donar resposta a les necessitats d'escolarització, amb augment de la dotació pressupostària que prevegi solucions d'espais, amb ampliacions i manteniment de centres de titularitat pública, així com crear centres nous.

Sobre la millora dels centres:

M23. Fomentar que tots els centres d'una mateixa zona comptin amb els recursos suficients de qualitat i per garantir la igualtat d'oportunitats.

M24. Potenciar la relació i col·laboració entre els diferents centres per compartir les bones pràctiques.

M25. Promoure projectes innovadors, prioritàriament, en centres identificats com a segregats.

M26. Elaborar, i fer-ne el seguiment, plans de convivència i mesures per desplegar-los, perquè siguin més efectius. Aquests plans haurien d'incloure la formació del professorat i la creació de comissions actives.

M27. Assessorar el claustre i participar en l'elaboració dels plans d'emergència i en l'organització dels primers auxilis.

M28. Crear espais de formació per a les famílies i fomentar-ne la participació mitjançant trobades informals.

M29. Crear i implementar projectes de direcció reals orientats a la inclusió impulsats pels equips directius amb una visió més global. Promoure que la inclusió i les mesures per implementar-la sigui un dels criteris prioritaris de valoració dels projectes de direcció i, en el cas de centres de titularitat pública, que es prevegi com a element fonamental per part de l'òrgan competent de selecció i en els processos de renovació de mandat per part de la inspecció educativa.

M30. Organitzar jornades de portes obertes que puguin garantir una bona informació de tots els serveis que tenen els centres.

M31. Implementar mesures que permetin l'obertura dels centres educatius fora d'horari escolar i en períodes no lectius, per facilitar la conciliació de la vida familiar i ampliar l'oferta socioeducativa de l'entorn.

M32. Garantir el mateix cost de la despesa educativa per a la família, per això calen igual dotació econòmica per lloc escolar als centres. Control efectiu dels pagaments extres a l'escola concertada.

M33. Facilitar l'accés del professorat a centres de titularitat privada concertada mitjançant llistes de selecció, amb dades actualitzades, que garanteixin la transparència de l'oferta. Orientar cap a la meritocràcia.

Sobre les administracions i els ajuntaments:

M34. Revisar el paper de la Inspecció Educativa per detectar de manera precoç les necessitats que pugui tenir un centre.

M35. Obrir oficines municipals d'informació educativa, que puguin fer acompanyament i donar informació a les famílies. Cal, per això, reforçar-ne els recursos humans.

M36. Treballar en qüestions d'urbanisme per millorar l'entorn dels centres i aconseguir rutes escolars segures.

M37. Adequar els espais i els serveis de lleure, així com també garantir l'existència de serveis complementaris i activitats de dinamització sociocultural gratuïts.

M38. Gestionar, des de l'Administració educativa, el servei de transport (per zones d'influència) per facilitar la mobilitat real dels alumnes a totes les etapes educatives.

M39. Afavorir i millorar el transport públic, que ha de permetre als alumnes accedir als centres (Millorar sobretot trajectes i freqüències entre centres escolars i els seus IES adscrits).

M40. Utilitzar espais alternatius al centre escolar creant convenis entre l'Administració educativa, ajuntaments i altres institucions per possibilitar-ne l'ús temporal.

M41. Agilitzar la coordinació de tots els serveis relacionats amb els menors.

M42. Treballar en xarxa, els centres s'han de coordinar amb les entitats del barri. Definir clarament l'àmbit d'acció i la implicació de les entitats locals per reforçar la xarxa associativa i els plans de convivència als centres.

M43. Crear serveis complementaris per evitar l'exclusió social d'infants i joves.

M44. Informar la ciutadania, fer pedagogia sobre l'eficàcia i la necessitat de l'educació amb equitat.

M45. Revisar les ratios elevades a l'etapa educativa 0-3. Fer visible aquesta etapa en el Consell Escolar de Mallorca.

M46. Invertir en el servei de manteniment dels centres. Igualar i optimitzar les infraestructures dels centres perquè no hi hagi diferències.

M47. Impulsar la participació de tota la comunitat educativa en l'elaboració dels mapes escolars municipals.

Sobre les oficines i comissions d'escolarització:

M48. Exigir que el pla d'aplicació de mesures d'equilibri de l'escolarització estigui dotat de recursos humans i materials, d'infraestructures i amb un calendari d'aplicació concret.

M49. Desenvolupar mecanismes de control de seguiment d'aquest pla, amb la creació i millora del funcionament de les comissions d'escolarització (supramunicipal i del procés d'admissió i adscripció) formades per membres amb reconeguda experiència (no per sorteig).

M50. Vetllar per la rigorositat en el compliment de les mesures de control del procés de matriculació i d'assignació de plaça a tots els centres, per part d'Inspecció Educativa.

M51. Incorporar personal de perfils com ara mediadors culturals, treballadors socials, orientadors educatius, etc. a les oficines i comissions d'escolarització. Crear un servei d'acompanyament de les famílies nouvingudes en el procés d'inscripció amb aquests professionals.

M52. Habilitar punts d'informació d'escolarització externs als centres.

M53. Crear oficines municipals i/o per zona d'escolarització:

1. Descentralitzar el procés d'escolarització.
2. Donar un servei permanent i per poder fer l'acompanyament familiar.
3. Amb participació de la comunitat educativa per revisar els processos ordinaris i extraordinaris de matriculació.
4. Analitzar el procés de traspàs del primer cicle d'EI al segon cicle, així com també les adscripcions.

Sobre els criteris de baremació:

M54. Revisar els criteris de baremació.

M55. Proposar un sistema de quotes d'escolarització a partir de criteris econòmics, de germans, de proximitat, NESE, etc.

M56. Equitat dels criteris en qualsevol centre pel que fa a la reserva de NESE i nouvinguts.

M57. Revisar els criteris d'adscripció.

4. Consideració final.

El Consell Escolar de Mallorca, reunit en sessió plenària el 22 de novembre de 2017, aprova aquest informe 1/2017 per 14 vots a favor, 5 abstencions i 1 vot en contra, dels consellers i conselleres presents en el moment de la votació, la qual cosa faig constar als efectes del que estableix l'article 6 del Decret 10/2003 de 14 de febrer, de Regulació dels Consells Escolars Insulars i dels Consells Municipals de les Illes Balears.

Referències

RIERA, J. i LONGÁS, J. (2017). *Trayectorias de éxito escolar en entornos de pobreza relativa*. Barcelona: Fundació Blanquerna.

ENGUITA, M.F., MENA MARTÍNEZ, L. i RIVIERE GÓMEZ, J. (2010). *Fracaso y abandono escolar en España*. Barcelona: Obra Social "la Caixa", Colección Estudios Sociales, núm 29.

MARTÍNEZ MARTÍN, M. i ALBAIGÉS BLASI, B. (2013). Els condicionants d'origen de l'èxit educatiu: les condicions d'educabilitat A: MARTÍNEZ MARTÍN, M. i ALBAIGÉS BLASI, B. (dirs.), *L'estat de l'educació a Catalunya*. Anuari 2013. Barcelona: Fundació Jaume Bofill y Edicions els Llums SL, pp. 35-74.

OBERTI, M. (2007). La carte scolaire face à la ségrégation urbaine. *Claris. La Revue*, núm. 3, pp. 17-21.